

sile te ulice ne smiju se pustiti stihiji. Oni nisu samo zbog toga tu, kako nas informira spomenuta bilješka u Vjesniku, da olakšaju problem poštarima, šoferima i gostima našega grada. Njihova je dužnost, pored toga što označuju mjesto, da nam sačuvaju spomen na nekadašnji kolorit kraja, da svjedoče o našoj brizi prema jeziku, prema povijesti, i našoj prošlosti uopće, koja se zrcali u njima. Nazivi će svoj zadatak uspješno izvršiti ako im damo adekvatno jezično ruho, koje će ih u svakodnevnoj upotrebi štiti od opasnih sadržajnih devijacija.

Moramo dakle uvijek imati na umu da nazivi koje usvojimo neće samo označavati ulicu ili trg, oni će — više od toga — karakterizirati nas koji smo tu ulicu ili taj trg baš sada i upravo tako nazvali.

PITANJA I ODGOVORI

GENQVEŽANIN, ĐENOVEŽANIN ILI GENOVEZ?

Dvoje pretplatnika našega lista iz Dubrovnika uputili su nam dopise i zamolili da im odgovorimo na pitanje kako treba pisati toponim Genova i kakav je od njega etnik: Genovez, Đenovez, Genovežanin, Đenovežanin, Genovljanin ili Đenovljanin.

Pisac jednoga dopisa ispravno primjećuje da kod nas vlada veliko šarenilo u etnicima. Drži da u novom Rječniku hrvatskosrpskog jezika, koji pripremaju Matica hrvatska i Matica srpska, treba da budu uneseni svi etnici za mušakre i za žene, ne samo naši nego i strani. Nadalje smatra da je nedostatak Pravopisa iz 1960. godine što nema etnika koji bi tamo spadali. Mi se slažemo s dopisnikom da bi to bilo potrebno učiniti u Pravopisu i u Rječniku. Na žalost etnika je u Pravopisu malo domaćih, a još manje stranih. U Rječniku ih također neće biti, barem ne u onoj mjeri u kojoj očekuje naš prijatelj iz Dubrovnika. Ne samo on nego i ostali naši građani imaju pravo upitati: »Koji je tome razlog?« Odgovor je jednostavan. Toponima, etnika i ktetika samo domaćih ima toliko da bi na stotine strana povećale opseg Pravopisa i Rječnika. To je prvi razlog. Drugi je taj što se etnici tvore nastavcima -janin (Doljanin), -ac (Bjelova-

rac) i -ak (Tuzlak), a nisu isključene ni druge tvorbe i nepravilnosti koje odudaraju od uobičajene pravilne tvorbe etnika. Etnici se redovno izgovaraju i pišu kako ih izgovaraju njihovi stanovnici, a to je teško uvijek znati i za domaće etnike, a pogotovu za strane koji djelomično imaju etnik kao u stranom jeziku. Prema tome to se ne može očekivati ni od pisaca Pravopisa ni od pisaca Rječnika. Treba istaći da etnike obično ne bilježe ni ostali naši rječnici hrvatskosrpskog jezika (jednojezični) ili dvojezični hrvatskosrpskog i kojeg stranog jezika počevši od prvog Vrančićeva u 16. stoljeću do najnovijega Matice hrvatske i Matice srpske. Najviše ih ima u Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske akademije, ali i tamo dosta škrtu. U pravopisima zagrebačkim i beogradskim počevši od Brozova (1892) do najnovijega iz 1960. godine etnici su još rjeđi.

Dopisnik se naročito zadržao na toponimu *Genova* i etniku *Genovežanin*. On ispravno konstatira da je u našoj književnosti i štampi naišao na ove oblike: *Genova* (genovski), *Đenova* (đenovski), *Genovez* (genoveški), *Đenovez* (đenoveški), *Genovežanin*, *Đenovežanin*, *Dženovljanin*, *Đenovljanin*. Da zbrka bude veća, dodaje dopisnik, zagrebački Vjesnik od 23. 7. 1964. na str. 3. u članku »Genova traži po-

moć« ima Genova i Đenova (đenovska luka). Dopolisnik želi znati koji je etnik najpravi-
vlniji.

Na to pitanje nije lako posve određeno odgovoriti jer to nije naša riječ nego talijanska. Jedino je razlika između tog toponima (Genova) i njegova etnika *Genovežanin* i ostalih toponima i etnika talijanskih, što je *Genova* trgovačka luka koja se često spominje u našem narodu i u našoj literaturi i dnevnoj štampi. Već to što Vjesnik od 23. 7. 1964. piše Genova i Đenova (đenovska luka) dokazuje da pisac članka nije sam bio načistu kako će napisati. Vjesnik u srijedu od 9. 9. 1964. u članku »Rovinj: industrija rekreacije« na str. 6. bilježi u množini etnik *Đenovljani*. Naši pravopisi od prvog štampanog pravopisa do danas nemaju riječi *Genova* ni njezinih etnika. Rijetki su i rječnici koji su zabilježili taj toponim i njegove etnike i ktetik (pridjev). Deanovićev Talijansko-hrvatski rječnik, Zagreb, 1949, ima oblik *Genova* f. (čitaj *Dženova*). Etnik *Genoveze* prevodi sa *Dženovez* i *Dženovljanin*, a ktetik sa *dženoveški*. Pomorska enciklopedija, knj. 3, str. 147, Zagreb, 1956, bilježi samo toponim *Genova*. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske akademije, knj. III, na str. 128, ima sve te oblike *Genova*, *genoveski* (bolje *genoveški*), *Genoveskinja* (bolje: *Genoveškinja*), *Genovez*, *Genua*, *Genuez*, jer je tako nađeno u djelima naše starije književnosti. Prvi su oblici napravljeni prema talijanskom *Genova*, a dva posljednja *Genua* i *Genuez* prema njemačkom *Genua* i *Genueser*. Prije svega potrebno je riješiti problem izgovora i pisanja toponima *Genova*. Naši stari izgovarali su taj toponim *Genova* (čitaj kako je napisano). Čakavci su je zvali *Jenova*, što bi odgovaralo štokavskom *Đenova*. Tako propisuje i *Pravopis* iz 1960. na str. 155. da se talijansko *g* ispred *e*, *i* piše u našem jeziku kao *đ*. To odgovara pojavi da *dj* daje u čakavskom dijalektu *j*, a u štokavskom *đ*, a ne *dž* kako to bilježe neki rječnici, jer Talijani *g+e*, *i* izgovaraju pretežno kao *dž*. U nekim talijanskim govorima izgovara se kao naše *đ*, a osobito u talijanskom jeziku kojim se govori na našoj obali od Trsta do

Crnogorskog primorja. Inače bi taj toponim u ustima naših čakavaca glasio *Ženova* (usp. žep: džep), a ne *Jenova*. Prema tome taj toponim treba izgovarati i pisati prema našoj tradiciji *Genova* kao Rim mjesto Roma ili Turin mjesto Torino, ili prema našem izgovornu u skladu s našim pravopisnim pravilom *Đenova*. Etnik za muški rod najpravi-
vlniji bi bio *Genovljanin*, za ženski rod *Genovljanka*, a ktetik *genovski* ili još bolje u skladu s pravopisnim pravilom: *Đenovljanin*, *Đenovljanka*, *đenovski*. Oblik *Genovez* ili *Đenovez* ne možemo preporučiti jer je napravljen prema talijanskoj tvorbi toga etnika *Genovese*. Prije se tvorio taj etnik prema talijanskom jeziku isto onako kao *Istrijan* prema *Istriano*, *Puljiz* prema *Pugliese*, *Puležan* prema *Polesano*, *Zaratin* prema *Zaratino*. Prema našem književnom jeziku i našoj tvorbi etnika treba da bude: *Istranin*, *Puljanin*, *Zadranin*. Za nuždu mogli bi se s obzirom na tradiciju upotrijebiti oblici: *Đenovežanin* ili *Genovežanin*, *Đenoveškinja*, *Đenovežanka*, *Genoveškinja*, *Genovežanka* jer je u tim oblicima barem nastavak za tvorbu etnika naš *-janin*, *-kinja*, *-anka*, iako su napravljeni prema talijanskom obliku *Genovese*. *Genova* je svjetska luka i s njom se susreću u govoru i u pismu svi narodi svijeta, pa nije čudo što je svaki narod izgovara i piše na svoj način. Nijemci je izgovaraju i pišu *Genua*, a etnik *Genueser*. Poradi toga neki naši stari pisci F. Glavinić i A. Kanižlić pišu te oblike prema njemačkom jeziku *Genua* i *Gennuez*. Mi ih ne možemo primiti ni odobriti nego preporučujemo oblike napravljene prema sustavu našega jezika. Nije to jedini slučaj da se strani etnik u našem jeziku izgovara na dva načina npr. *Holandanin* (po pravilima našega jezika) i *Holandez* (prema tal. jeziku Olandese). Ženski etnik pravilan je *Holandanka*, ali se moglo čuti i *Holandeškinja* prema *Holandez*. Ktetik pravilan je *holandski* i *holandijski*, a govorilo se i *holandeški*. U ovom slučaju morao je *Pravopis* iz godine 1960. preporučiti samo *Holandanin*, a odbaciti *Holandez*, jer je taj oblik zastario. Danas se upotrebljava samo kao ime Wagnerove opere »Ukleti Holandez«. Iz istih raz-

loga treba posve odbaciti i oblik *Genovez* kao zastario.

Sad nam je jasno, zašto je pisac članka u *Vjesniku* od 25. 7. 1964. napisao jednom *Genova*, a kasnije *Đenova* (đenovska luka). To je on smio učiniti jer jedan i drugi oblik

nisu nepravilni, prvi se tako izgovara i piše po tradiciji, a drugi, prema izgovornom načinu u današnjem pravopisu, iako se u istom članku valja držati jednog načina pisanja, ako je dobar i pravilan.

M. Hraste

OSVRTI

DA ZAISTA NE BUDE ZBRKE OKO ENKLITIKE

U »Jeziku« br. 4 za 1963/64. javio se Nikola Rončević sa svojim osvrtom na članak dr Stjepana Babića. Babić je svome članku (vidi »Jezik« br. 2 za 1963/64) dao naslov: »Enklitika između imena i prezimena« i na osnovu primjera iz naše klasične i suvremene književnosti dokazao da se enklitika može slobodno naći između imena i prezimena. Kako je njegov članak u biti bio odgovor na pitanje jednoga čitaoca postavljeno u vezi s mojim prijevodom Tolstojeve »Trilogije«¹ u kojem sam ja koji put, u prilikama življega pripovijedanja, rastavljao enklitikama imena od »očestava« (koja su analogna našim prezimenima na -ić), to me je kolega Babić zamolio da i ja kao prevodilac kažem koju o tome u njegovu članku, što sam i učinio. (Moj prilog Babićevu izlaganju i zaključcima iznosi svega $\frac{1}{3}$ cijeloga Babićeva članka pa prema tome nije pisan s pretenzijom da bude iscrpna rasprava filološke naravi, upotpunjena potrebnim bibliografskim podacima i pozivanjem na lingvističke autoritete. Jedini izvor na koji sam se pozivao bila je »Prepiska« Vuka St. Karadžića. Uostalom, problem enklitike i njezina mjesta u rečenici našega književnoga jezika dotaknut je već nekoliko puta mnogo opširnije na stranicama ovoga časopisa pa sam mislio da se čitaoci po potrebi mogu i bez mene informirati, a tako je smatrao i Babić nastojeći dati samo bitan odgovor.)

¹ L. N. Tolstoj: »Djetinjstvo, Dječastvo i Mladost«, izd. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1954, 1961, 1962 i 1963.

Na Babićev članak osvrnuo se Rončević svojim člankom pod naslovom: »Da ne bude zbrke oko rasprava o namještanju enklitike«. Sudeći po tom naslovu, očekivali bismo s pravom da će nam Rončević u svom prilogu dati kakve nove lingvistički argumentirane podatke te tako još bolje rasvijetliti pitanje o mjestu enklitike. Na žalost, autor nas je razočarao ne rekavši ništa novo o samome problemu, o kojemu smo očekivali da čujemo od njega: Rončević se izgubio u svojim jadikovkama i napadima lišenim stvarnih razloga. Osnovna misao cijeloga njegovog napisa ostala je tako tek tužaljka što Rončevića, eto, nitko ne citira i ne uzima u obzir njegov članak: »Prilog za red riječi« objavljen prije 25 godina u časopisu »Hrvatski jezik«. Premda meni, a vjerujem čvrsto to i za kolegu Babića, nije bilo ni na kraj pameti da vrijeđam svojim pisanjem i napadam Nikolu Rončevića, on je tako shvatio naš članak i u svome »utuku« koji je upeorio na me dopustio je sebi nekoliko nezdoljivih, a isto tako nelogičnih tvrdnji na moj račun. Ipak smatram da ovaj časopis ima sasvim drugu namjenu te da u njemu nije mjesto za lično obračunavanje pa stoga želim samo pokušati da objasnim neka mjesta iz Rončevićeva pisanja kako bi oni koji nisu u prilici da se obavijeste iz prve ruke stekli potreban uvid.

Bez sumnje je Rončevićev »Prilog za red riječi« u svoje vrijeme bio vrijedan prilog, iako u njemu ima štošta o čemu danas možemo i drugačije govoriti, jer nam je pristupačnija neka lingvistička literatura do koje drug Rončević u ono vrijeme nije mogao doći i jer je i vrijeme donijelo i nova lingvistička naziranja. Stoga danas ana-